OIKEUSMINISTERIÖ

17.10.2019

LsN Tanja Innanen
LsN Tanja Jaatinen

Hallintovaliokunnalle

EHDOTUKSET EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUKSIKSI MUIHIN EU:N TIETOJÄRJESTELMIIN PÄÄSYN EDELLYTYKSISTÄ SEKÄ ASETUKSEN (EU) 2018/1862 JA ASETUKSEN (EU) YYYY/XXX [ECRIS-TCN] MUUTTAMISESTA SEKÄ MUIHIN EU:N TIETOJÄRJESTELMIIN PÄÄSYN EDELLYTYKSISTÄ ETIAS-JÄRJESTELMÄN TARKOITUKSIA VARTEN SEKÄ ASETUKSEN (EU) 2018/1240, ASETUKSEN (EY) N:O 767/2008, ASETUKSEN (EU) 2017/2226 JA ASETUKSEN (EU) 2018/1861 MUUTTAMISESTA (U 10/2019 vp)

Euroopan komissio antoi 7.1.2019 asetusehdotukset (KOM(2019) 3 lopullinen ja KOM(2019) 4 lopullinen), joilla pyritään mahdollistamaan ETIAS-järjestelmän täysimääräinen käyttäminen säätämällä siitä, että ETIAS-järjestelmä voi tehdä kyselyitä EU:n muihin tietojärjestelmiin.

Asetus (EU) 2018/1240 Euroopan matkustustieto- ja lupajärjestelmän (ETIAS) perustamisesta annettiin 12.8.2018. ETIAS-järjestelmällä on tarkoitus määrittää viisumipakosta vapautettujen kolmansien maiden kansalaisten maahantulokelpoisuus ennen kuin he matkustavat Schengen-alueelle. Tavoitteena on arvioida, aiheuttaako heidän matkansa turvallisuusriskin, laittoman maahantulon riskin tai suuren epidemiariskin. Asetuksen mukaan ETIAS-järjestelmän tietojenvaihdosta muiden tietojärjestelmien kanssa säädetään myöhemmin erikseen. ETIAS-asetuksen johdanto-osan 58 kappaleessa todetaan, että jos unionin tasolla perustetaan keskitetty järjestelmä niiden jäsenvaltioiden määrittämiseksi, joilla on kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden rikostuomioita koskevia tietoja, ETIAS:n olisi voitava tehdä siihen kyselyjä.

Ehdotettu sääntely kytkeytyy laaja-alaiseen tietojärjestelmien kokonaisuuteen. Ehdotuksista oikeusministeriön toimialaan kuuluu erityisesti asetusehdotus (KOM(2019) 3 lopullinen), jolla on tarkoitus muuttaa niin sanottua ECRIS-TCN-asetusta. ECRIS-TCN-asetus on hyväksytty tässä tarkoitettujen asetusehdotusten antamisen jälkeen 17.4.2019 (asetus (EU) 2019/816).

ECRIS-TCN-asetuksella perustetaan keskitetty tietojärjestelmä, joka sisältää Euroopan unionin alueella rikoksesta tuomittujen kolmannen maan kansalaisten henkilöllisyyden määrittämistä

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköpostiosoite
Eteläesplanadi 10 HELSINKI	PL 25 00023 VALTIONEUVOSTO	02951 6001	09 1606 7730	oikeusministerio@om.fi

koskevia tietoja mukaan lukien sormenjälkitietoja. Järjestelmän avulla jäsenvaltiot voisivat tarkistaa, missä jäsenvaltioissa on kolmannen maan kansalaista koskevia rikostuomioita. Tämä mahdollistaisi yksittäisten rikosrekisteritietoja koskevien pyyntöjen lähettämisen kohdennetusti vain kyseisiin jäsenvaltioihin ja tehostaisi kolmannen maan kansalaisia koskevaa rikosrekisteritietojen vaihtoa.

ECRIS-TCN-asetus täydentää voimassa olevaa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä rikosrekisteritietojen vaihdossa, joka perustuu ns. ECRIS-puitepäätöksellä perustettuun ECRIS-järjestelmään. Järjestelmässä rikosrekisteritietoja vaihdetaan sähköisesti jäsenvaltioiden välillä (ECRIS, *European Criminal Records Information System*). Voimassa olevassa yhteistyössä rikosrekisteritietoja vaihdetaan EU:n kansalaisista pääasiallisesti rikosasian käsittelyä varten.

Komission alkuperäisen asetusehdotuksen (KOM(2019) 3 lopullinen) mukaan mahdollistettaisiin, että ETIAS-keskusjärjestelmä voisi tehdä hakuja ECRIS-TCN-tietojärjestelmään. Asetusehdotus velvoittaisi jäsenvaltiot liputtamaan ECRIS-TCN:ään merkityt tiedot, jos henkilö olisi syyllistynyt terrorismirikokseen tai muuhun vakavaan rikokseen. Alkuperäinen asetusehdotus sisältää sekä terrorismirikoksen että muun vakavan rikoksen määritelmät. ETIAS-keskusyksikkö tekisi hakuja ja sillä olisi pääsy vain näihin liputettuihin tietoihin. Asetusehdotus laajentaisi ECRIS-TCN-järjestelmän käyttötarkoitusta rajaturvallisuustarkastuksiin. ETIAS-keskusyksiköstä tehtäisiin toimivaltainen viranomainen ECRIS-TCN:n osalta. Komission alkuperäisessä asetusehdotuksessa KOM(2019) 4 lopullinen) lisäksi säädetään, että kansallisilla ETIAS-yksiköillä tulisi olla pääsy kansallisiin rikosrekistereihin liputettujen tietojen osalta. Tarkoituksena on, että kansalliset ETIAS-yksiköt tarkastaisivat liputettujen henkilöiden rikosrekisteritiedot kansallisista rikosrekistereistä.

Edellä kuvattu ehdotus ECRIS-TCN –järjestelmän sisältämien tietojen käytöstä rajaturvallisuustarkoituksiin laajentaisi kyseisen tietojärjestelmän sisältämien tietojen käyttötarkoitusta, mikä on merkityksellistä yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. ETIAS-järjestelmästä ECRIS-TCN -järjestelmään tehtävät haut merkitsisivät myös biometristen tietojen eli erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelyä.

Perustuslakivaliokunta on korostanut tarvetta varmistaa käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen toteutuminen henkilötietojen käsittelyssä (ks. esim. PeVL 14/2017 vp ja PeVL 33/2016 vp). Valiokunta on erityisesti biometristen tunnistetietojen käsittelyn kansallisen sääntelyn arvion yhteydessä korostanut, että tietojen käyttämiseen varsinaisen keräämis- ja tallettamistarkoituksen ulkopuolelle jääviin tarkoituksiin on laajojen biometrisiä tunnisteita sisältävien rekisterien yhteydessä syytä suhtautua kielteisesti. Käyttötarkoitussidonnaisuudesta on valiokunnan mielestä voitu tehdä vain täsmällisiä ja vähäisiksi luonnehdittavia poikkeuksia. Sääntely ei ole saanut johtaa siihen, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuu rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi (ks. esim. PeVL 14/2017 vp ja PeVL 47/2010 vp).

Asetusehdotuksia on käsitelty neuvoston Rajat-työryhmässä kevään 2019 aikana. Neuvosto saavutti yhteisymmärryksen säädösten sisällöstä ja neuvoston neuvottelumandaatti Euroopan parlamentin kanssa käytäviin neuvotteluihin julkaistiin 16.7.2019.

ECRIS-TCN:n osalta neuvotteluissa kiinnitettiin erityisesti huomiota ECRIS-TCN:n uuden käyttötarkoituksen määrittelyyn, osumatiedon ja rikosrekisteritiedon käytön määrittelyyn sekä vakavan rikoksen ja terrorismirikoksen määritelmiin. Lisäksi neuvotteluissa kiinnitettiin huomiota ehdotuksen taloudellisiin vaikutuksiin, joita tulee Oikeusrekisterikeskukselle sekä työmäärän kasvuna että tietojärjestelmäkustannuksina, jotka johtuvat ainakin tietojen luovuttamisesta kansallisille ETIAS-yksiköille että velvollisuudesta liputtaa ECRIS-TCN:ään merkittäviä tietoja.

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan neuvoston neuvottelumandaatti on näiltä osin huomattavasti parantunut komission alkuperäiseen ehdotukseen verrattuna. ECRIS-TCN-asetukseen otettava uusi käyttötarkoitus on määritelty komission ehdotusta tarkemmin (1 artiklan uusi d kohta ja muutos 2 artiklaan); osumatiedon ja rikosrekisteritiedon käyttöä koskevaa sääntelyä on tarkennettu (muutos 7 artiklan 7 kohtaan ja uusi 7 a artiklan 1 kohta sekä ETIAS-asetuksen 20 artiklan 2 kohdan n alakohta ja 25 a artiklan 2 kohta); sekä ECRIS-TCN-asetuksesta on poistettu terrorismirikoksen ja vakavan rikoksen määritelmät. Tosin sääntelyssä yhä käytetään terrorismirikoksen käsitettä. Neuvottelumandaatin mukaan liputettavia rikoksia olisivat terrorismirikokset sekä ETIAS-asetuksen liitteessä luetellut rikokset, jos niistä kansallisen lain mukaan voi seurata vähintään kolmen vuoden maksimirangaistus (ECRIS-TCN-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan uusi c alakohta).

Valtioneuvosto tukee asetusesitysten neuvotteluiden loppuunsaattamista neuvoston neuvottelumandaattia tukien. Sääntelyssä on yhä joitakin pienempiä epätarkkuuksia, joita on syytä mahdollisuuksien mukaan pyrkiä poistamaan neuvottelujen jatkuessa.